

АВТОБІОГРАФІЯ К. В. КВІТКИ

Богдан Луканюк, етномузиколог, канд. мистецтвознавства, професор, провідний науковий співробітник ПНДЛІМЕ при Львівській національній музичній академії імені М. В. Лисенка (Львів), lukaniuk@ukr.net, +38 098 496 85 71.

Ця автобіографія видатного українського етномузиколога Климента Квітки (1880–1953) друкується вперше за машинописною копією, зробленою 22 квітня 1964 року з оригіналу, який посідав професор Євгеній Гіппіус. Наведені тут дані значною мірою доповнюють загальновідому біографію вченого.

Опис свого життя К. Квітка написав, правдоподібно, в кінці 1943 або на початку 1944 років, коли готував документи для балотування в члени-кореспонденти АН УРСР. Тоді ж він склав хронологічний список своїх праць. Із того ж приводу дещо згодом, коли вже Академія наук УРСР повернулася після евакуації до Києва в березні 1944 року, наукову діяльність К. Квітки схарактеризували Мойсей Береговський і Михайло Гайдай.

Тут машинопис відтворений мовою оригіналу буквально, без жодного втручання в авторський текст – за винятком розгорнення скорочень та додання окремих, явно помилково пропущених слів. Усі такі додатки взяті в редакторські клямки ([]).

У примітках подано найнеобхідніші пояснення та уваги, потрібні для повнішого розуміння змісту певних Квітчиних слів, а також наведено короткі життєписи згадуваних маловідомих осіб. Коментовані слова цитуються з розрядкою на початку відповідного абзацу.

Ця автобіографія К. Квітки далека від своєї можливої повноти. Почавши доволі детально оповідати про молоді роки, далі вчений опустив чимало важливих подій свого життя, як наприклад, роки революції чи ув'язнення, видання збірника „Українські народні мелодії” (Київ, 1922) та практично всю плідну збирацьку роботу, теоретично-дослідницьку та суспільно-громадську працю в ВУАН.

Ключові слова: К. В. Квітка, автобіографія, машинописна копія, мова оригіналу.

[арк. 1]

АВТОБІОГРАФІЯ К.В. КВІТКИ*

Квитка Климент Васильевич родился в 1880 году 23.І. ст[арого] ст[иля] в Киеве. Отец принадлежал к сословию «малороссийских казаков», жил личным сельскохозяйственным трудом, не прибегая

* Див. Примітки на с. 104–109.

к наёмному, на родине в Полтавской губернии. Он умер через год после моего рождения, и о его образе жизни я знаю лишь по рассказам. Мать – крестьянка б[ывшего] Путивльского у[езда] Курской губ[ернии]. Овдовев, [она] оставила навсегда хозяйство, жила случайными заработками, часто меняя место жительства, и отдала меня на воспитание бездетным супругам, с которыми я не состоял в родственной связи. Приемный отец работал счетоводом в Управлении Ю[го]-З[ападной] жел[езной] дороги, сбережений или ценного имущества ни у него, ни у приемной матери не было; я получил общее и музыкальное образование не только при их помощи, но и при государственной и общественной. В соответствии с моими успехами, я был освобожден от платы за учение в киевской 5 гимназии (ок[ончил] в 1897 [году] с зол[отой] медалью) и в Киевском университете (ок[ончил] в 1902 [году] с дипломом 1-ой степени). Не брал за занятия со мной платы и выдающийся киевский педагог Л. И. Зетель, которому я больше обязан своим музыкальным развитием, чем Г. К. Ходоровскому. При поступлении в Муз[ыкальное] Училище Киевского отд[еления] Имп[ераторского] Русск[ого] Муз[ыкального] О[бществ]а мне была назначена товарищем председателя Киевского отд[еления] Р[оссийского] М[узыкального] О[бщества] стипендия, которая выдавалась до окончания гимназии и университета несмотря на то, что официально музыкальную учебу я оставил вследствие тяжелого нервного заболевания, выйдя из высшего курса муз[ыкального] училища в год пребывания в последнем классе гимназии. В университете числился и сдавал экзамены по юридическому факультету, что давало мне большую свободу распоряжаться временем; стремясь получить по возможности разностороннее образование, я посещая также университетские и публичные лекции профессоров из других факультетов, причем лекции по предметам, читавшимся на историко-филологическом фак[ультете], слушал чаще, чем лекции по правоведению; аккуратно ходил на защиты диссертаций по истор[ико]-филолог[ическому] фак[ультету], на заседания происходящего в Киеве в 1897 [году] археологического съезда и т. п., но ни разу не был на юридических собраниях, ни в суде. Из других моих занятий с университетом было связано участие в качестве пианиста-аккомпаниатора в студенческом хоре. Университетской библиотекой пользовался чаще всего для занятий фольклором. В продолжении

[арк. 2]

моего музыкального образования внешкольным путем в университетские годы, как и в гимназиальные, первостепенное значение имело

усиленное посещение концертов, особенно фортепианных и камерных ансамблей. К числу важнейших недостатков моего музыкального образования относится слабое знание оперной музыки. Оперу я посещал и в молодости, и в течении всей жизни очень редко, с трудом преодолевая неохоту для того, чтобы иметь представление об этом роде современного искусства, а не для художественного наслаждения. В 1896 году, будучи гимназистом, я приступил к производственной работе по музыкальной фольклористике – к записыванию народных мелодий с определенными научными установками. Тогда же я решил посвятить этому делу свою жизнь. С 1898 г[ода] систематически изучал литературу фольклора в связи с другой производственной работой иного рода – составлением по заданию журнала «Киевская Старина», корпуса украин[ских] песен с вариантами на основании старого рукописного собрания [Зориана] Доленги-Ходаковского. В 1902 г[оду] группой деятелей науки и искусства, центром которой была редакция названного журнала, был издан первый выпуск записанных укр[аинских] нар[одных] песен с мелодиями (общее число моих записей тогда достигало [... (?) ...] в 1903 г[оду] в издании О[бществ]а исследователей Волини).

Работа по фольклористике, особенно по музыковедческой, в то время не могла дать средств для существования; тогда даже преподаватели истории музыки в консерватории не получали вознаграждения в размере достаточном для того, чтобы заниматься специально этим предметом. Я нравственно обязан был заботиться о состарившихся моих приемных родителях, благодаря которым я вышел на путь интеллектуального труда. Игрой на фортепиано или уроками ф[ортеп]ианной игры я не мог заработать достаточно, вследствие продолжавшейся нервной болезни. Пришлось расплатиться за непридусмотрительный, сделанный для временных удобств, выбор факультета и поступить на службу по специальности, официально удостоверенной университетским дипломом. В первый же месяц службы в канцелярии Тифлисского окружного суда я написал статью об армянской народной музыке (нап[ечатана] в 1903 г[оду]).

Служба для меня была крайне тягостна и изнурительна, протекла неуспешно вследствие недостаточности способностей и отсутствия интереса к практической деятельности, к которой я в университете получил лишь чисто теоретическую подготовку, а также

[арк. 3]

вследствие к которой в 1907 г[оду] присоединилась легочная, также длительная болезнь. Отказывая себе в отдыхе от службы ради

музыковедческих занятий, я продолжал работать по музыкальному фольклору малопродуктивно не только в следствие недостатка времени и сил, но и по той причине, что я не отказывался и от практической музыки – кроме домашнего музицирования, участвовал в благотворительных концертах, в хоре, дававшем бесплатные исторические концерты для воспитанников средних учебных заведений под руков[одством] Яньчикова, в постановке бесплатных оперных спектаклей для жел[езно]-дор[ожных] работников (исполнение оркестровой партии по клавиру) и т. п. Все же моя деятельность в области музыковедческой фольклористики в 1904–[19]17 г[одах] была менее значительна, чем то, что можно себе представить на основании слишком убогого списка напечатанных за это время моих работ. Накопленные мною за это время материалы были использованы позже, когда я получил возможность работать только по любимой научной специальности. Список напечатанных работ не отражает мелодий укр[аинских] дум. Написанный мною в 1912 г[оду] обзор укр[аинской] муз[ыкальной] этнографии (нап[ечатаный] фактически в 1913 [году]) – работа [не] высшего качества с нынешней точки зрения, но она была и остается до сих пор единственной в своем роде об этом предмете, а напечатанный в 1915 г[оду] мой очерк истории укр[аинской] музыки, слишком краткий, был единственным до 1922 г[ода]. Систематическая и интенсивная моя научная работа, хотя и не профессиональная, началась в 1915 г[оду], когда я физически окреп, а работы по службе стало значительно меньше; к тому же в этом году я был совершенно свободен от служебных обязанностей в течении 4-х месяцев. В 1915 и 1916 г[одах] я ездил в Петроград для занятий в библиотеках; особенно успешными были мои занятия в славянском отделении библиотеки Академии наук; этими занятиями было обусловлено появления моих работ по музыкальному славяноведению, отчасти не опубликованных до сир пор. В 1916 г[оду] я закончил научную обработку сборника 225 укр[аинских] мелодий, записанных мною в 1898–1908 г[одах] от Л[арисы] Косач-Квитки. Издание этого сборника, сопряженное с большими техническими затруднениями в бурной обстановке 1917–1918 г[одах] было главным направлением моей деятельности в эти годы.

По выходе второй части этого сборника летом 1918 г[ода] и по получении вознаграждения за труд, давшего мне возможность некоторое время прожить без всякой службы, [я] уединился в г. Юзовке и в течение почти двух лет приводил в порядок остальную часть

записанных мною, начиная с 1896 г[ода] укр[аинских] народных мелодий (ко времени издания число их достигло 658, кроме изданных ранее 225), и моих рукописей исследовательского характера.

По приезде в Киев в 1920 г[оду] я был избран научным сотрудником фольклорной комиссии Академии наук УССР, профессором Высшего муз[ыкально]-драматического института, профессором этнографического отделения Археологического ин[ститу]та [, где] читал лекции до его упразднения в 1922 г[оду], в Консерватории провел лишь годичный курс и отказался от дальнейшего чтения лекций ввиду того, что курс муз[ыкального] фольклора там был необязательным и лекции слишком слабо посещались. В 1923 г[оду] я был избран членом-корреспондентом этнографической комиссии Гос[ударственного] института муз[ыкальной] науки в Москве.

В 1928 г[оду] был утвержден действительным членом исследовательской кафедры искусствоведения в Киеве. В 1922–[19]31 г[одах] совершил несколько поездок для записи народных мелодий в разные местности Украины, в том числе в болгарские селения Приазовья, в молдавские степи Приднестровья и на белорусское пограничье Черниговщины, а также на Великоорусь – в Волховский район Орловской области и на Белорусь в Минскую и Витебскую области. В 1933 г[оду] я переехал из Киева в Москву на должность профессора кафедры истории и теории музыки. В этой же консерватории в 1936 г[оду] назначен руководителем этнографической работы Научно-исследов[ательского] муз[ыкального] ин[ститу]та, по упразднении ин[ститу]та в 1937 г[оду] – научным руководителем фольклорного отдела Кабинета по изучению музыкального творчества народов СССР при историческом факультете, при учреждении в 1940 г[оду] кафедры фольклора – профессором этой кафедры и историко-теоретического факультета, с 1942 г[ода] до настоящего времени работаю в качестве научного руководителя фольклорного кабинета, ныне состоящего при вновь учрежденном композиторско-теоретическом фак[ульте]те.

В 1937–[19]41 г[одах] совершил фольклористические поездки в области Курскую (дважды), Ярославскую, Ивановскую, Тульскую, Смоленскую и Калининскую, а также Крымск[ую] АССР.

С 1 мая 1943 г[ода] состою старшим научным сотрудником Академии Наук УССР.

Примітки

* Друкується вперше за машинописною копією, зробленою 22 квітня 1964 року з оригіналу, який посідав професор Євгеній Гіппіус. Нині ця копія поряд з іншими знаходиться в архіві Наукового центру народної музики Московської державної консерваторії ім. П. І. Чайковського [28, № 139 (див. також №№ 140–141)].

Свою автобіографію К. Квітка написав, правдоподібно, у кінці 1943 або на початку 1944 років, коли готував документи для балотування в члени-кореспонденти АН УРСР. Тоді ж він склав хронологічний список своїх праць [28, № 148; 21]. Дещо згодом з того ж приводу його наукову діяльність схарактеризували Мойсей Береговський [1] і Михайло Гайдай [5], коли вже Академія наук УРСР повернулася після евакуації до Києва в березні 1944 року. До самого балотування, як відомо, справа не дійшла.

Тут машинопис відтворений мовою оригіналу буквально, без жодного втручання в авторський текст – за винятком розгорнення скорочень та додання окремих, явно помилково пропущених слів. Усі такі додатки взяті в редакторські клямки ([]).

У нижче наведених примітках подано найнеобхідніші пояснення та уваги, потрібні для повнішого розуміння змісту певних Квітчиних слів, а також наведено короткі життєписи згадуваних маловідомих осіб. Коментовані слова цитуються з розрядкою на початку відповідного абзацу.

Ця автобіографія К. Квітки далека від своєї можливої повноти. Почавши доволі детально оповідати про молоді роки, далі вчений опустив чимало важливих подій свого життя, як наприклад, не тільки роки революції чи ув'язнення (що, зрештою, зрозуміло), але й про видання збірника [22] та практично всю вельми плідну збирацьку роботу до та відразу після, теоретично-дослідницьку та суспільно-громадську працю в ВУАН тощо. Інші опубліковані на сьогодні автобіографії К. Квітки, що значною мірою доповнюють друковану тут, див.: [12; 7, с. 238–240].

[Арк. 1].

23. І. ст[арого] ст[иля] в Києве – за новим стилем у середу 4 лютого, за церковним календарем у день священомученика Климентія (нині – це 5 лютого), чому К. Квітка завдячує своїм іменем. Про проблематичність дати і місця народження вченого див. [25].

... к с о с л о в и ю «малоросси́йских казаков» ... – в Російській імперії *малоросійськими козаками* офіційно називали представників спеціального невійськового козачого стану (“сословія”), які проживали на територіях Чернігівської та Полтавської губерній і які могли документально доказати, що до “реформи” 1782 року їхні прями предки числилися реєстровими (виборними) козаками лівобережної Гетьманщини. Малоросійські козаки мали особливий соціальний статус окремого розряду станового російського суспільства: вони звільнялися від кріпацтва, володіли необмеженим

правом на належну їм земельну власність, а також користувалися привілеями, аналогічними шляхетським і дворянським, однак для бідніших ці нібито збережені переваги, оперті почасти на т. зв. литовське право, найчастіше були тільки паперовими. Очевидно, до такого давнього, але збіднілого чи таки маломоаєтного козацького роду належав батько К. Квітки, а значить, і він сам. Це важливо відзначити, бо вважається, ніби його шлюб з Лесею Українкою був класичним мезальянсом, насправді ж обоє вони належали до одного соціального стану, хоч і вельми різнилися станом майновим.

... на родине в Полтавской губернии – колись містечко Хмелів Роменського повіту (сьогодні село того ж району Сумської області), котре згідно з енциклопедичним словником Ефрона та Брокгауза в кінці XIX століття мало 5377 жителів, три ярмарки, земську школу та кустарні промисли (деревобробні, ткацькі, металообробні й ін.). Та більшість населення займалася сільським господарством, подібно як уся Квітчина рідня.

Он умер через год после моего рождения ... – за даними журналіста Володимира Іваненка, рідного батька К. Квітки, каліку з юності, убив під час суперечки один із братів через відмову віддати їм свою частку спадщини після смерті їхнього батька (Квітчиного діда) [10, с. 346]. Документального підтвердження тому немає, хоч подібна кримінальна подія не могла обійтися без карної справи та судового вироку. Крім того, не зовсім зрозуміло, чим мотивували брати таку свою доволі незвичну, а проте з їхнього погляду справедливую вимогу, що призвела до настільки трагічного наслідку. До речі, практично чи не всі відомості про К. Квітку, подані В. Іваненком у різних публікаціях, не можуть сприйматися на віру та потребують ретельної перевірки, позаяк чимало з них не витримує критики.

М а т ь ... – Марія, дівоче прізвище Фастовець. З рідною матір'ю в К. Квітки були складні стосунки, певною мірою описані в листах Лесі Українки [31, с. 211]. Говорячи про свою сім'ю, К. Квітка не згадав старшу на два роки сестру Параску – вона є на спільній фотографії з ним, чоловіком і двома малими дітьми (орієнтовно 1902 рік). Доля сестриної сім'ї залишилася невідомою.

... Путивльського у [езда] Курской губ [ернии] – нині Сумська область.

... отдала меня на воспитание бездетным супругам ... – мати віддала свого сина в п'ятилітньому віці (1885) Феоктисті Семенівні й Олександрові Антоновичу Карповим, у яких епізодично прислужувала в домі. Пізніше на виховання вони взяли вже на Кавказі ще сироту Марію Собінєвську (в заміжжі Бешкурова, 1897–1993).

... Л. И. Зетель ... – Лев Зетель (1843, Варшава – 16.02.1908, Київ, похований у Москві) – піаніст, віолончеліст, педагог. Закінчив Варшавську консерваторію (1867), якийсь час концертував. З 1870 року – в Києві, де відкрив приватну музичну студію гри на фортепіано та віолончелі. З 1877 року викладав у Київському музичному училищі Імператорського російського

музичного товариства. Автор посібника “Цифрова теоретична та практична елементарна школа для навчання фортепіанній грі” (російською мовою, Київ 1887; 2 вид. Одеса 1908). “Симпатична була людина... Надзвичайно добрий, чуйний, чуткий до потреб ближнього, – він був дорогим всім і кожному, хто хоч трохи знав його. Серед його учнів було дуже багато людей не тільки матеріально незабезпечених, але й просто бідних, і всі вони йшли до нього, бо знали, що Лев Сидорович їх виручить; бачачи спосібності й таланти, він з ними займався цілком безоплатно, даючи можливість розробляти природні дарування, а не закопувати їх у землю” [29].

... Г. К. Ходоровському – Григорій Мороз-Ходоровський (псевдонім Константинов, 1853, хутір Кохнівка Пирятинського повіту на Полтавщині, нині с. Свічківка Драбівського району Черкаської області – 1927, Севастополь, Крим) – піаніст, диригент, композитор і педагог. Син стовбового шляхтича та селянки. Навчався в Ляйпцізькій (1865–1869) і Петербурзькій (1870–1872) консерваторіях. З 1875 року вів клас фортепіано в Київському музичному училищі Російського музичного товариства, від 1913 року – професор Київської консерваторії. Після революції перебрався до м. Севастополь, де відкрив народну консерваторію. Автор творів для фортепіано (зокрема “Української рапсодії”), збірника українських народних пісень (“14 малорусских песен аранжированных для фортепиано”, 1893)¹. Своему вчителю К. Квітка присвятив пам’ятну статтю [15; 19].

... в год пребывания в последнем классе гимназии... – тобто в 1896–1897 навчальному році.

... свободу распоряжаться временем... – у ті часи студенти вивчали виключно обрану спеціальність і не були надто завантаженні у своєму навчальному закладі, що давало їм можливість займатися суспільно-громадською діяльністю або здобувати одночасно інший фах (зокрема, музичний у консерваторії, як Левко Ревуцький, Борис Лятошинський та ін.).

... происходящего в Киеве в 1897 [году] археологического съезда ... – К. Квітка подає хибну дату: Одинадцятий археологічний з’їзд у Києві відбувався в січні 1899 року.

[Арк. 2]

... В 1896 году, будучи гимназистом, я приступил к производственной работе по музыкальной фольклористике... – на літо цього року К. Квітка влаштувався репетитором сина поміщика з містечка Мена, де завдяки його допомозі зробив свої перші записи від дочки іншого поміщика Софії Москальської, а також від сільського скрипаля-аматора [22, №№ 439–463; 23, с. 9–29].

¹ Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: Збірник документів і матеріалів. – Київ, 2013. – С. 253 (див. також проспект на виданні: Збірник українських пісень: Для хору [з фп.] / Уложив А. Н. Артемовський. – Київ; Варшава: Л. Ідзіковський, [1898; перевид. 1917–1918]).

...первый выпуск записанных укр[аинских] нар[одных] песен с мелодиями – йдеться про видання [18].

... [... (?) ...] ... – у цьому місці явно пропущений шмат тексту, де мала бути вказана загальна кількість записаних на той час (1902) народних пісень.

... в 1903 г. в издании О[бществ]а исследователей Во-лыни – йдеться про видання, що вийшло на початку січня цього року [8].

Я нравственно обязан был заботиться о состарившихся моих приемных родителях... – на порівняно невелику зарплату К. Квітки утримувалося четверо осіб, а про Ф. Карпову, що пережила свого чоловіка, піклувався він до самої її смерті 1915 року. До К. Квітки названі батьки ставилися дуже турботливо й виrozumіло. Так, О. Карпов був свідком, коли його прийомний син брав шлюб з Лесеєю Українкою, яка з приводу цього писала матері від 7 серпня 1907 року: „Ніхто з [названих] родичів Кльоні¹ не робив нам жадних труднощів і зайвих урочистостей, навпаки, в чому треба було – помагали, чого не треба було – до того не примушували” [31, с. 210], а „коли у Феоктисти Семенівни і проявляються часом нерівності характеру і дразливість, – відзначала вона іншого разу, – то се <...> буває не часто, бо все-таки Феоктиста Семенівна „души не чає” в Кльоні, і вони вміють одно одному прощати” [31, с. 128].

... в то время... – на початку ХХ століття (фактично до 1920 року, коли К. Квітка отримав платну посаду заступника голови Етнографічної секції Київського українського наукового товариства, потім – наукового співробітника Історично-філологічного відділу ВУАН, а також майже відразу – професора Вищого музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка, Київської консерваторії, Київського вищого інституту народної освіти (колишнього Київського імператорського університету святого Володимира) та Київського археологічного інституту).

... написал статью об армянской народной музыке ... – йдеться про допис [17].

[Арк. 3]

... в 1907 г [оду] присоединилась легочная, также длительная болезнь – у тому році в К. Квітки виявився туберкульоз легенів в активній формі, з яким відтоді довелося боротися все життя.

... бесплатные исторические концерты для воспитанников средних учебных заведений под руков[одством] Яньчикова... – що це були за концерти і хто був їхнім керівником встановити не вдалося.

... моя деятельность в области музыковедческой фольклористики в 1904 – [19]17 г[одах] – тобто після виходу вищезгаданої збірки дитячих пісень 1903 року.

¹ Так здрібніло домашні називали К. Квітку.

... была менее значительна ... – тут К. Квітка, мабуть, виразився невдало (або ж відповідно до стилю тодішнього чи дореволюційного російського мовлення); очевидно, він мав на увазі навпаки, що його тодішня етномузикознавча діяльність була значимішою, ніж це показують надруковані праці.

...слишком убогого списка напечатанных за это время моих работ... – за вказаний час (1904–1917) К. Квітка опублікував дві музично-фольклористичні рецензії (крім нижче вказаної, також [17]), одну музикознавчу (про неї нижче) та дві суспільно-політичні роботи [14; 20].

Список напечатанных работ ... – можливо, тут мається на увазі хронологічний реєстр праць, складений К. Квіtkoю 1943 року [28, № 148; 21].

Список напечатанных работ не отражает мелодий укр[аинских] дум – очевидно, у цьому реченні пропущене слово „(фоно)запись”, тобто мало би бути: „Список напечатанных работ не отражает [(фоно)запись] мелодий укр[аинских] дум”; при тому мається на увазі спільне з Лесею Українкою фонографування співу кобзаря Гната Гончаренка в Ялті 1908 року, що транскрибував Філарет Колесса [26].

Написанный мною в 1912 г[оду] обзор укр[аинской] муз[ыкальной] этнографии (нап[ечатанный] фактически в 1913) ... – тут К. Квітка помиляється, ця робота була надрукована того ж 1912 року [3].

... напечатанный в 1915 г[оду] мой очерк истории укр[аинской] музыки... – вперше цей музикознавчий нарис на двох сторінках був надрукований роком швидше (1914), розширена версія – у другому та третьому його виданнях [13].

... был единственным до 1922 г[ода] – тобто до виходу монографії Миколи Грінченка [6].

... Л[арисы] Косач-Квитки – офіційне прізвище Лесі Українки після одруження з К. Квіtkoю 1907 року, йдеться ж про збірку [27].

... в г. Юзовке – нині м. Донецьк. Одна з загадок біографії К. Квітки, чому він, покидаючи Київ, подався саме на Донбас. З листа до Олени Пчілки [4] відомо, що там жила „Лідія Григорівна” з малими дітьми, але хто вона і яке мала відношення до К. Квітки або його найближчого оточення, залишається наразі невиясненим.

... в 1920 г[оду] я был избран научным сотрудником фольклорной комиссии Академии Наук УССР» – К. Квітка осушачив дійсні назви Етнографічної комісії (Все)Української академії наук (ВУАН/ УАН).

[Арк. 4]

... этнографической комиссии Гос[ударственного] института муз[ыкальной] науки в Москве – Державний

інститут музичної науки (скорочено – ГИМН) існував з 1 листопада 1921 до 6 жовтня 1931 роки й об'єднував найвидатніших музикознавців тодішньої Росії, зокрема його дійсними членами були Ніколай Гарбузов (директор), Юлій Енгель, Михаїл Іванов-Борсцкій, Александр Кастальській, Георгій Колюс, Алексей Лосев, В'ячеслав Пасхалов, Леонід Сабанєєв (голова Вченої ради), Болеслав Яворській, Микола Янчук та ін. Очевидно, К. Квітка увійшов до однієї з п'ятьох секцій – Етнографічної, що залишилася після реорганізації цього інституту власне 1923 року [11; 24]. Варто додати, що К. Квітка був також членом-кореспондентом музичного розряду (тобто факультету, з 1926 року – відділу) Державного інституту історії мистецтв у Ленінграді, однак наразі невідомо, з якого року.

...утвержден действительным членом исследовательской кафедры искусствоведения в Киеве – ця науково-дослідна кафедра мистецтвознавства функціонувала при Київському (вищому) інституті народної освіти (університеті) упродовж 1922–1930 років. Після чергової реорганізації 1927 року в ній була відкрита музична секція під керівництвом професора М. Грінченка, в яку входили дійсний член К. Квітка й аспіранти Адам Бабій, С. В. Барик і Юрій Масютин (Я. Юрмас). Основна форма роботи секції – семінари з студіювання фахової літератури. Кафедра ліквідована 1 серпня, увесь науковий персонал звільнили 15 вересня з платнею до 1 жовтня 1930 року.

В 1933 г[оду] я переїхав из Киева в Москву ... – точніше в Українській академії наук К. Квітка працював до п'ятниці 15 вересня 1933 року [30, с. 193] і наказом був переведений на посаду професора кафедри історії та теорії музики Московської консерваторії [2, с. 24], де до роботи приступив, очевидно, відразу вже з понеділка 18 вересня ц. р.

... с 1942 г[ода] до настоящего времени ... – в машинописі помилково надруковано: с 1912 г[ода].

... фольклорного кабинета ... – офіційно він називався Кабінетом народної музики. З попереднього переліку видно, що цей славний кабінет, засновником якого вважається К. Квітка, був утворений не відразу після його приїзду до Москви чи повороту з ув'язнення, а шойно у воєнні роки.

С 1 мая 1943 г[ода] состою старшим научным сотрудником Академии Наук УССР – з того впливає, що К. Квітка почав співпрацювати з Інститутом народної творчості та мистецтв ще під час перебування цього Інституту в м. Уфа, і продовжував виконувати для нього планові наукові роботи мало не до самої смерті (зокрема, 4 січня 1951 року він подав на затвердження план на даний рік, сподіваючись викласти заключну частину своїх коментарів до збірника 1922 року на шістьох авторських аркушах – див. [23, с. 342]). Це принагідно треба відзначити, оскільки В. Іваненко хибно стверджує, що „з 1947 року за станом здоров'я Квітка відмовляється від співпраці з Академією наук України” [10, с. 358].

Список використаних джерел

1. Береговский М. Краткая характеристика научной деятельности проф. Климента Васильевича Квитки / М. Береговский // Егупец : Литературно-публицистический альманах. – № 11. – С. 137–139.
2. Битерякова Е. Московские архивы К. В. Квитки. Перспективы изучения / Е. Битерякова // Климент Васильевич Квитка и актуальные проблемы этномузыкологии. – Москва, 2009. – С. 18–39.
3. Борейко Т. [Квітка Климент]. Новітня українська музична етнографія / Т. Борейко // Рідний край. – 1912. – № 12. – С. 13–16; № 13. – С. 16–18; № 14. – С. 14–19; № 15. – С. 15–20; № 18. – С. 22–24; № 19. – С. 10–16.
4. Відданий Вам К. Квітка : Листи Климента Квітки до Олени Пчёлки / Підготовка текстів і примітки Т. Г. Третяченко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах. – 2000, № 1. – С. 185–191.
5. Гайдай М. Видатний дослідник народних мелодій / М. Гайдай // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 2. – С. 65–68.
6. Грінченко М. Історія української музики / М. Грінченко. – Київ, 1922 (вид. 2. – Нью-Йорк, 1961).
7. [Діба А.] Про себе, про родину, про батьківщину. Частина друга / А. Діба // Проблеми етномузикології : Науково-методичний збірник. – Київ, 2013. – Вип. 9. – С. 237–242.
8. Дитячі гри, пісні й казки. З Ковельщини, Лущини та Звягельщини на Волині / Зібрала Л. Косач. Голос записав К. Квітка = Детские игры. Песни и сказки. Ковельского, Луцкого и Новоград-Вольнского уездов Вольнской губ. / Собранные Ларисой Косач. Музыка записана К. Квиткой. – Київ, 1903. – Издание Общества исследователей Волини. Этнографическая секция.
9. Збірник українських пісень : Для хору [з ф-но] / Уложив А. Н. Артемовський. – Київ ; Варшава, [1898 ; перевид. 1917–1918].
10. Иваненко В. Материалы к биографии К. В. Квитки / В. Иваненко // Квитка К. Избранные труды : В 2 т. – Москва, 1973. – Т. 2. – С. 346–359.
11. Иванов-Борецкий М. Первое пятилетие работы ГИМНа / М. Иванов-Борецкий // Музыкальное образование. – 1926, № 5–6. – С. 57.
12. Квитка К. Взгляд на мой фольклористический путь // Квитка К. Избранные труды : В 2 т. / К. Квитка. – Москва, 1971. – Т. 1. – С. 23–34.
13. Квитка К. Музыка / К. Квитка // Украинский вопрос / Составлен сотрудниками журнала «Украинская жизнь». – Москва, 1914. – С. 83–84 (изд. 2, доп. – Москва, 1915. – С. 100–108; изд. 3. – Москва, 1917. – С. 110–117).
14. Квітка К. Вільність віри / К. Квітка // Рідний край. – 1906, № 9. – С. 10–11; № 10. – С. 3–4.
15. Квітка К. Григорій Ходоровський / К. Квітка // Збірник Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук. – 1928. – Кн. 21–22. – С. 355–359.

16. Квітка К. Дещо про вірменську народну музику / К. Квітка // Літературно-науковий вісник. – 1903. – Т. 22. – Річник VI. – С. 32–37 (окремої пагінації).
17. Квітка К. „Збирник народних Українських Писень для народних хорів П. Демуцького. 1-й десяток. Кыйив, 1906. Цина 10 коп.” / К. Квітка // Рідний край. – 1907. – № 3. – С. 11–12.
18. Квітка К. Збірник українських пісень з нотами / К. Квітка, гармонізація Б. Яновського. – Київ, 1902. – Вип. 1.
19. Квітка К. Зібрання праць : Прижиттєві публікації (1902–1941) / К. Квітка. – Львів, 2010. – <https://sites.google.com/site/zpkkvitky/>.
20. Квітка К. Права що до виборів : У 2 кн. / За В. Водовозовим написав К. Квітка. – Санкт-Петербург, 1906. – 36 + 29 с. – Благотворительное общество издания общепользных и дешевых книг. – №№ 42–43.
21. Квітка К. Список праць / К. Квітка // Етномузика. – Львів, 2010. – Число 6. – CD. – Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка. – Вип. 25.
22. Квітка К. Українські народні мелодії / К. Квітка. – Київ, 1922.
23. Квітка К. Українські народні мелодії : У 2 ч. / К. Квітка. – Київ, 2005. – Ч. 2 : Коментар.
24. Ливанова Т. Из прошлого советской музыкальной науки / Т. Ливанова // Из прошлого советской музыкальной культуры. – Москва, 1975. – С. 267–335.
25. Луканюк Б. Причинки до біографії Климента Квітки : Так коли і де народився Климент Квітка? / Б. Луканюк // Народна творчість українців у просторі та часі : Матеріали міжнародної наукової конференції в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору „Берегиня”. – Луцьк, 2010. – С. 85–99.
26. Мелодії українських народних дум : У 2 серіях / Списав і зредагував Філарет Колесса. – Львів, 1913. – Серія 2. – Матеріали до української етнології / Видає Етнографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. – Т. XIV.
27. Народні мелодії. З голосу Лесі Українки / Записав і урядив Климент Квітка : У 2 ч. – Київ, 1917–1918.
28. Опись научных трудов сотрудников Кабинета народной музыки Московской государственной консерватории им. П. И. Чайковского с 1937 по 1981 год. Составлена в 1981 году. Труды К. В. Квитки. – Машинопись.
29. Памяти Л. И. Затель. Письмо в редакцию // Русская музыкальная газета. – 1908. – №№ 34–35. – С. 686.
30. Правдюк О. Українська музична фольклористика / О. Правдюк. – Київ, 1978.
31. Українка Леся. Зібрання творів : У 12 т. / Л. Українка. – Київ, 1979. – Т. 12.
32. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії : Збірник документів і матеріалів. – Київ, 2013.

REFERENCES

1. Beregovskiy M., “The brief description of scientific activity of prof. Kliment Vasilyevich Kvitka”, *Yehupets*, Iss. 11, pp. 137–139, (in Russian).
2. Biteriakova, Y. (2009), “The Moscow archives of K.V. Kvitka. Study perspectives”, *Kliment Vasilyevich Kvitka i aktualnyye problemy etnomuzykologii* [Klement Vasilevich Kvitka and actual problems of ethnomusicology], Moskov, pp. 18–39, (in Russian).
3. Boreiko, T. (1912), “The newest Ukrainian musical ethnography”, *Ridnyi krai*, no 12, pp. 13–16; no 13, pp. 16–18; no 14, pp. 14–19; no 15, pp. 15–20; no 18, pp. 22–24; no 19, pp. 10–16, (in Ukrainian).
4. Tretiachenko, T. (2000), “True-hearted to you Klement Kvitka: Klement Kvitka’s letters to Olena Pchilka”, *Ukrainska mova i literatura v serednikh shkolakh, himnaziakh ta kolehiumakh* [Ukrainian language and literature in secondary schools, gymnasiums and colleges], no 1, pp. 185–191, (in Ukrainian).
5. Haidai, M. (2005), “Outstanding researcher of folk melodies”, *Folk studies and ethnography*, no 2, pp. 65–68, (in Ukrainian).
6. Hrinchenko, M. (1922; 1961), *Istoriia ukrainskoi muzyky* [History of Ukrainian music], Kyiv; New York, (in Ukrainian).
7. Dyba, A. (2013), “About myself, about family, about homeland”, *Problems of music ethnology*, Iss. 9, pp. 237–242, (in Ukrainian).
8. Kosach, L. and Kvitka, K. (1903), *Dytiachi hry, pisni i kazky. Z Kovelshchyny, Lushchyny ta Zviahelshchyny na Volyni* [Children’s games, songs and fairy tales. From Kovel, Lutsk and Zviaghel regions in Volyn], Kyiv, (in Ukrainian).
9. Artemovskiy, A. (1898; 1917–1918), *Zbirnyk ukrainskykh pisen: Dlia khoru z f-no* [Collection of Ukrainian songs: For the choir with piano], Kyiv; Warsaw, (in Ukrainian).
10. Ivanenko, V. (1973), “Materials for the biography of K.V. Kvitka”, *Kvitka K. Izbrannyye trudy v 2 tomach* [Kvitka K. Selected works in 2 vols], Vol. 2, Moskov, pp. 346–359, (in Russian).
11. Ivanov-Boretskiy, M. (1926), “The first five years of work of the State Institute of Music Science”, *Muzykalnoye obrazovaniye*, no. 5–6, p. 57, (in Russian).
12. Kvitka, K. (1971), “A look at my folklore science way”, *Kvitka K. Izbrannyye trudy v 2 tomach* [Kvitka K. Selected works in 2 vols], Vol. 1, Moskov, pp. 23–34, (in Russian).
13. Kvitka, K. (1914; 1915; 1917), *Ukrainskiy vopros. Sostavlen sotrudnikami zhurnala «Ukrainskaya zhizn»* [Ukrainian issue. Compiled by the staff of the magazine “Ukrainian Life”], Ed. 1; Ed. 2; Ed. 3, Moskov, pp. 83–84; pp. 100–108; pp. 110–117, (in Russian).
14. Kvitka, K. (1906), “The freedom of faith”, *Ridnyi krai*, no. 9–10, pp. 10–11; 3–4 (in Ukrainian).

15. Kvitka, K. (1928), “Hryhorii Khodorovskiy”, *Zbirnyk Istorychno-Filohichnoho Viddilu Ukrainskoi Akademii Nauk* [Collection of the Historical and Philological Department of the Ukrainian Academy of Sciences], Books 21–22, pp. 355–359, (in Ukrainian).
16. Kvitka, K. (1903), “Something about Armenian folk music”, *Literaturno-naukovyi visnyk* [Literary and scientific herald], Vol. 22, Iss. VI, pp. 32–37, (in Ukrainian).
17. Kvitka, K. (1907), “Collection of Ukrainian folk songs for folk choirs of P. Demutsky. 1-st ten”, *Ridnyi krai*, no. 3, pp. 11–12, (in Ukrainian).
18. Kvitka, K. (1902), *Zbirnyk ukrainskykh pisen z notamy* [Collection of Ukrainian songs with notes], Iss. 1, Kyiv, (in Ukrainian).
19. Kvitka, K. (2010), “Collected works: Lifetime publications (1902–1941)”, available at: <https://sites.google.com/site/zpkkvitky/> (access date January 25, 2017), (in Ukrainian).
20. Kvitka, K. and Vodovozov, V. (1906), *Prava shcho do vyboriv: U 2 kn.* [Election rights: in 2 books], *Blagotvoritelnoye obshchestvo izdaniya obshchepoleznykh i deshevykh knig*, no. 42–43, St. Petersburg, 36+29 p., (in Ukrainian).
21. Kvitka, K. (2010), “List of works”, *Ethnomusic*, Iss. 6, CD, (in Ukrainian).
22. Kvitka, K. (1922), *Ukrainski narodni melodii* [Ukrainian folk melodies], Kyiv, (in Ukrainian).
23. Kvitka, K. (2005), *Ukrainski narodni melodii: u 2 ch.* [Ukrainian folk melodies: in 2 parts], Part 2, Comments, Kyiv, (in Ukrainian).
24. Livanova, T. (1975), “From the past of Soviet music science”, *Iz proshlogo sovetskoy muzykalnoy kultury* [From the past of Soviet music culture], Moskov, pp. 267–335, (in Russian).
25. Lukaniuk, B. (2010), “Reasons to the biography of Clement Kvitka: So when and where Clement Kvitka was born”, *Narodna tvorchist ukraintsiv u prostori ta chasi* [Folk creativity of Ukrainians in space and time], *Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii v ramkakh VI Mizhnarodnoho festyvaliu ukrainskoho folkloru “Berehynia”* [Proceedings of International scientific conference in framework of VI International festival of Ukrainian folklore “Berehynia”], Lutsk, pp. 85–99, (in Ukrainian).
26. Kolessa, F. (1913), *Melodii ukrainskykh narodnykh dum: U 2 seriiakh* [Melodies of Ukrainian folk dumas: In 2 series], Seria 2, *Materialy do ukrainskoi etnologii* [Materials for Ukrainian ethnology], Vydaie Etnohrafichna komisiia Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi, Vol. XIV, Lviv, (in Ukrainian).
27. Kvitka, K. (1917–1918), *Narodni melodii. Z holosu Lesi Ukrainky* [Folk melodies. From the voice of Lesya Ukrainka], in 2 parts, Kyiv, (in Ukrainian).
28. Kvitka, K. (1981), “Works of K.V. Kvitka”, *Opis nauchnykh trudov sotrudnikov Kabinetu narodnoy muzyki Moskovskoy gosudarstvennoy konservatorii im. P. I. Chaykovskogo s 1937 po 1981 god. Sostavlena v 1981*

- godu. [Inventory of scientific works of employees of the Cabinet of Folk Music of the P. I. Tchaikovsky Moscow State Conservatory from 1937 to 1981. Compiled in 1981], Typing, (in Russian).
29. Pismo v redaktsiyu (1908), *Pismo v redaktsiyu. Pamyati L. I. Zatel* [Letter to the editors. In memory of L. I. Zatel], *Russkaya muzykalnaya gazeta* [The Russian Music Newspaper], no. 34–35, pp. 686, (in Russian).
 30. Pravdiuk, O. (1978), *Ukrainska muzychna folklorystyka* [Ukrainian musical folkloristics], Kyiv, (in Ukrainian).
 31. Ukrainka, L. (1979), *Zibrannia tvoriv: u 12 t.* [Collected works: in 12 volumes], Vol. 12, Kyiv, (in Ukrainian).
 32. Ukrainka identychnist (2013), *Ukrainska identychnist i movne pytannia v Rostiiskii imperii* [Ukrainian identity and linguistic question in the Russian empire], *Zbirnyk dokumentiv i materialiv* [Collection of documents and materials], Kyiv, (in Ukrainian).

Богдан Луканиук, этномузыковед, канд. искусствоведения, профессор, ведущий научный сотрудник ПНИЛМЭ при Львовской национальной музыкальной академии имени Н. В. Лысенко (Львов), lukaniuk@ukr.net, +38 098 496 85 71.

Автобиография К. В. Квитки

Автобиография выдающегося украинского этномузыковеда Климента Квитки (1880–1953) публикуется впервые по машинописной копии, сделанной 22 апреля 1964 года с оригинала, принадлежащего Евгению Гиппиусу. Приведённые здесь данные существенно дополняют общеизвестную биографию учёного.

Описание своей жизни К. Квитка осуществил, по всей вероятности, в конце 1943 или в начале 1944 годов, когда готовил документы для баллотирования в члены-корреспонденты АН УССР. Тогда же он составил хронологический список своих трудов. Несколько позднее, по той же причине, его научную деятельность охарактеризовали Моисей Береговский и Михаил Гайдай, когда уже Академия наук УССР в марте 1944 года возвратилась в Киев после эвакуации.

Машинопись воспроизведена на языке оригинала буквально, без всякого вторжения в авторский текст, за исключением развёрнутых сокращений и добавления отдельных, явно ошибочно пропущенных слов. Все другие добавления берутся в редакторские скобки ([]).

В примечаниях подаются разъяснения и замечания, необходимые для более полного осмысления содержания конкретных слов Квитки, а также приводятся короткие жизнеописания упоминаемых малоизвестных особ. Комментированные слова цитируются с разрядкой в начале соответствующего абзаца.

Эта автобиография К. Квитки далека от своей возможной полноты. Начав достаточно подробно описывать свои молодые годы, далее учёный опустил немало важных событий своей жизни, как например, годы революции или тюремного заключения, публикацию сборника «Українські народні мелодії» (Київ,

1922) и практически всю плодотворную собирательскую работу, теоретико-исследовательскую и общественно-гражданскую деятельность в ВУАН.

Ключевые слова: Климент Квитка, автобиография, машинописная копия, язык оригинала.

Bohdan Lukaniuk, ethnomusicologist, PhD, prof., leading researcher at the Laboratory of Music Ethnology of Lviv National Musical Academy named after M. Lysenko (Lviv), lukaniuk@ukr.net, +38 098 496 85 71.

Autobiography of K. V. Kvitka

This autobiography of the famous ukrainian ethnomusicologist Klement Kvitka (1880–1953) is published for the first time following a typewritten copy, made on April 22, 1964 from the original, which was owned by professor Eugeniy Gippius. Now this copy, among others, is stored at the Archive of the Scientific Center of Folk Music of the Moscow State Tchaikovsky Conservatory.

The description of his life, K. Kvitka wrote, credibly, at the end of 1943 or early 1944, when he prepared documents for voting in the Corresponding Members of the Academy of Sciences of the Ukrainian Soviet Socialist Republic. At the same time he made a chronological list of his works. Some time later on the same occasion (voting in the Corresponding Members) his scientific work was characterized by Moiseyi Beregovsky and Mychailo Gaidai, when the Academy of Sciences of the USSR returned to Kiev from the evacuation in March 1944. The balloting, unfortunately, did not take place.

In the publication typewriter is copied literally in original language, without any interference in the author's text – except the expansions of abbreviations and the additions of some, obviously mistakenly missed words. All such applications are included in editorial brackets ([]).

The notes that follow the text provide the most necessary explanations and comments needed to better understand the meaning of certain author's words, as well as brief biographies of the mentioned less-known persons. The commented words are quoted with a spacing at the beginning of the corresponding paragraph.

This autobiography by K. Kvitka is far from its possible completeness. Beginning with a fairly detailed review of the young years, further, the scientist omitted many important events of his life, such as the years of revolution or imprisonment (which, after all, was done for political reasons), the publication of the collection "Ukrainian folk melodies" (Kyiv, 1922) and almost all his famous field work, theoretical-research and public work at All-Ukrainian Academy of Sciences, etc.

Key words: K.V. Kvitka, autobiography, typewritten copy, the original language.

Матеріали надійшли до редколегії 02.02 2017 р.